

Cuza și reformele sale

Alexandru Ioan Cuza provine dintr-o veche familie boierească din județul Fălciu (astăzi în județul Vaslui), mari proprietari de pământ cu diverse ranguri în administrațiile domnești din Moldova. Se naște pe 20 martie 1820, la Huși, iar primii ani din viață, până în 1834, îi petrece studiind la pensionul francez Sachetti din Galați, apoi la Iași, în pensionul condus de francezul Victor Cuvenim, unde îi are colegi, printre alții, pe Mihail Kogălniceanu și Vasile Alecsandri. Urmează studii universitare de drept și medicină, dar nu le finalizează, căci este atras mai mult de economie, urmând studii în acest domeniu la Paris și în Belgia. Revine definitiv în țară la sfârșitul anului 1839 și devine ofițer în armata moldovenească cu rangul de cadet, urmând în paralel studii de matematică la Iași. În 1842 demisionează din armată și este numit Președinte al Judecătoriei din Covurlui, post în care va rămâne până în 1845. În 1844 se căsătorește cu Elena Rosetti. Cu aceasta, Cuza nu a avut copii, dar Elena va avea grijă de cei doi copii ai soțului, Dimitrie (1865 – 1888) și Alexandru Ioan (1864 – 1889), avuți cu amanta lui, Elena Maria Catargiu-Obrenović.

În anul 1848 participă activ la mișcarea revoluționară din Moldova, fiind unul dintre liderii acesteia alături de Mihail Kogălniceanu și Vasile Alecsandri. Pe 27 martie 1848, la hotelul Petersburg din Iași, semnează „Petițiunea - Proclamațiune”, document adresat domnitorului Mihail Sturdza, ce sintetiza idealurile de reformă și modernizare ale boierilor și elitei moldovene. Domnitorul Sturdza ordonă represiunea mișcării, iar Cuza este rănit în înfruntarea ce a urmat. Tentativa revoluționară este înăbușită, iar viitorul domn este arestat, dar cu ajutor britanic reușește să evite deportarea și pleacă în exil, cu vaporul pe Dunăre. Ajunge la Pesta, iar de aici se îndreaptă la Blaj, unde participă la Marea Adunare Națională de pe Câmpia Libertății, din 3 mai 1848. Fiind lider al Comitetului revoluționar moldovean, redactează și publică la Cernăuți „Dorințele partidei naționale din Moldova”, idei ce vor fi preluate și în „Prințiapiile noastre pentru reformarea patriei”, document revoluționar din Transilvania.

După un lung periplu la Pesta, Viena, Paris și Constantinopol, Alexandru Ioan Cuza revine în țară în iulie 1849, în timpul domniei lui Grigore Alexandru Ghica. Imediat el își reia funcția de Președinte al Judecătoriei Covurlui, iar din 1851 ocupă postul de director al Ministerului de Interne, la Iași, devenind un bun cunoscător al problematicilor administrative ale țării. În 1856 este numit pârcălab (prefect) al județului Covurlui (astăzi Galați), funcție din care va desfășura o importantă activitate unionistă, iar un mai târziu reintră în armată, fiind mai apoi înaintat la gradul de colonel.

Cuza va fi numit și hatman, practic comandant al întregii armate moldovenești. Se remarcă prin cinste și onoare dându-și demisia din funcția de pârcălab, în momentul când este deconspirată falsificarea alegerilor de către caimacamul Nicolae Vogoride pentru Divanul Ad-hoc al Moldovei, iar reluarea alegerilor, decisă de Marile Puteri, a dat câștig de cauză taberei unioniste. Astfel, din august 1858 Cuza reprezintă Galațiul în Divanul Ad-hoc de la Iași, fiind un ferm susținător al Uniunii între Moldova și Valahia. În timpul consultărilor ce au avut loc,

este remarcat pentru calitățile de excelent om politic, astfel că în decembrie 1858 este ales Vicepreședinte a Adunării Elective, cea care va alege noul domn al Moldovei.

După îndelungi dezbateri, Cuza este nominalizat de Partida Națională drept candidat la domnia Moldovei, în defavoarea unui prinț străin, cum anterior se pronunțaseră în Rezoluția Divanurilor Ad-hoc. În ziua de 5 ianuarie 1859 Alexandru Ioan Cuza întrunește unanimitatea voturilor, astfel că devine noul Domnitor al Moldovei. Dezbaterile Adunării Elective s-au ținut sub presiunea mulțimilor care manifestau pentru unire, astfel că într-o ședință secretă se propune alegerea domnitorului Moldovei, profitându-se de ambiguitatea Convenției de la Paris, care nu preciza că domnii aleși în cele două Principate Române să fie diferiți. Într-o ședință publică, plină de entuziasm patriotic, în dimineața zilei de 24 ianuarie 1859 Adunarea Electivă din Țara Românească îl alege în unanimitate Domnitor pe Alexandru Ioan Cuza.

Astfel, prin dubla alegere se înfăptuiește Unirea Principatelor Române.

Pe plan intern, Cuza demarează inițiază un amplu program de consolidare a unirii, unificând poșta, administrația, cursul monetar și armata, centralizând administrația telegrafului și contopind serviciile de vamă. Totodată se formează Comisia Centrală și Înalta Curte de Casație și Justiție. Pe plan extern, domnitorul întreprinde primele demersuri pentru recunoașterea oficială a unirii din partea Marilor Puteri garantate și puterii suzerane, Imperiul Otoman. Domnitorul trimite misiuni diplomatice în capitalele puterilor garantate, cu scopul recunoașterii dublei alegeri și a unirii depline a Principatelor Unite. Astfel, pe 1 aprilie 1859, la Conferința de la Paris, Anglia, Franța Rusia și Sardinia recunosc „faptul împlinit” la 24 ianuarie, iar în august 1859, Imperiul Austriac și Înalta Poartă recunosc, la rândul lor, dubla alegere a lui Cuza. Având susținere occidentală, în special a Împăratului Franței, Napoleon al III-lea, însuși Alexandru Ioan Cuza se deplasează la Constantinopol, în toamna anului 1860, unde pledează în mod direct pentru realizarea unirii depline. După eforturi diplomatice dure, la Conferința de la Constantinopol (septembrie-decembrie 1861) Turcia emite firmanul pentru unire, dar recunoaște Unirea Principatelor, numai pe timpul domniei lui Cuza. În aceste condiții, pe 11 decembrie 1861 Domnitorul Alexandru Ioan Cuza emite „Proclamația Unirii”, unde exclamă:

„Unirea este îndeplinită, naționalitatea română este întemeiată...alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie. Vă iubiți patria, veți ști dar a o întări!Să trăiască România! ”

Pe 22 ianuarie 1862 se formează primul guvern unic, sub conducerea lui Barbu Catargiu, iar la 24 ianuarie 1862 își deschide lucrările prima Adunare Legislativă unică, București fiind desemnat capitala întregii țări. Astfel, Unirea Principatelor Române este desăvârșită.

Următoarea sarcină a Domnitorului Alexandru Ioan Cuza era modernizarea statului român după model occidental, cu instituții și cadre legislative moderne, prin adoptarea unor serii ample de reforme, care să pună baza constituirii statului român modern. În acest sens în decembrie 1863 se adoptă legea secularizării averilor mănăstirești, prin efectul căreia 25% din suprafața arabilă a țării intră în sfera fondului funciar al statului român [14]. În anul 1864 au fost promulgate legile privind organizarea administrației. Prin legea comunală, satele și

cătunele se grupau în comune rurale; mai multe comune formau o plasă, iar mai multe plăși formau un județ. Administrația județelor și a comunelor se făcea de consilii alese pe baza votului cenșitar, iar în fruntea administrației județului era un prefect, plasa era condusă de un subprefect (mai târziu pretor), iar comuna era condusă de un primar. Una din cele mai importante înfăptuiri a domnitorului a fost reorganizarea justiției. Astfel, au luat ființă judecătoria de plasă, tribunalele județene, curțile de apel, curțile de jurați și Curtea de Casație, care era totodată și instanța de recurs. Adoptarea Codurilor penal, civil și comercial, ce au intrat în vigoare din anul 1865, au însemnat modernizarea sistemului judiciar. O importantă reformă politică a fost Legea electorală, ce scădea censul și sporea considerabil numărul alegătorilor, împărțiți în alegători direcți (plăteau o contribuție de 4 galbeni, știau carte, aveau vârsta de cel puțin 25 de ani) și alegători primari (votau prin delegați, formați din cei care plăteau impozite mai mici, puteau fi alese persoanele în vârstă de cel puțin 30 de ani). În domeniul învățământului, Cuza a întreprins numeroase reforme prin înființarea Universităților de stat de la Iași (1860) și București (1864), și a unor Școli Naționale, precum cea de Medicină Veterinară și cea de Arte Frumoase, condusă de Theodor Aman, prin extinderea rețelei școlare sau prin Legea instrucțiunii publice, adoptate pe 25 noiembrie 1864.

Cele mai aprigi dezbateri cu Adunarea legislativă a fost în jurul reformei agrare. Deputații, mari proprietari de pământ, se opuneau ferm împroprietăririi a peste 400.000 de familii de țărani. În acest sens, Cuza dă o lovitură de stat pe 2 mai 1864 și dizolvă Adunarea Legislativă, elaborând o nouă constituție denumită Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris, unde domnul își arogă largi prerogative legislative și executive, având drept de veto, de inițiativă legislativă și putea numi unii membrii din Senat și Președintele Adunării. Prin această nouă lege fundamentală, Parlamentul devine bicameral (Corpul Ponderator sau Senatul și Adunarea Deputaților) și se formează Consiliul de Stat, care elabora proiecte de legi pe baza inițiativelor domnului . În noile condiții, pe 14 august 1864 este adoptată Legea rurală, cel mai important act legislativ pentru constituirea statului modern român. Potrivit acesteia claca este desființată, iar sătenii clăcași devin pe deplin proprietari liberi pe locurile supuse posesiunii lor. Țăranii au fost împărțiți în: frunțași, mijlocași și pălmași și au primit pământ prin despăgubire, în funcție de această împărțire și în funcție de numărul de vite. Cei care nu au făcut clacă deveneau proprietari numai pe locurile de casă și grădină. Pământul trebuia plătit în 15 ani și nu putea fi înstrăinat timp de 30 de ani. Prin reforma agrară lui Cuza au fost împroprietărite aprox. 463 554 de familii. Totodată, în timpul domniei lui Cuza, s-a proclamat autocefalia Bisericii Ortodoxe Române față de Patriarhia de la Constantinopol .

După lovitură de stat și instaurarea domniei autoritare Cuza își atrage treptat antipatii pe întreaga scenă politică din țară, fiind suspectat că intenționează să instaureze un regim personal. Acest fapt determină apropierea dintre cele două grupări politice din țară, liberalii și conservatorii, în vederea înlăturării domnitorului, ce a rămas cunoscută în istorie sub numele de „Monstruoasa Coaliție”. În conjurație au fost atrași și unii lideri importanți ai armatei și ai gărzii personale a domnitorului. Pentru a înșela vigilența poliției, este organizată o recepție în seara zilei de 10 spre 11 februarie 1866, seară în care Cuza cina la palat cu doamna Elena. Din partea unui gazetar, domnitorului îi este adusă o telegramă, prin care era înștiințat că

patru mii de oameni vor năvăli în palat și îl vor sili să abdice . În acel moment Cuza le cere colonelului Haralambie și maiorului Lecca, membri ai conjurației, să dubleze paza palatului și să îl asigure că orașul este liniștit. Spre dimineață, trupe de artilerie pătrund în palat, unde garda, comandată de maiorul Lecca, îi aștepta. Ofițerii ce trebuiau să-l aresteze pătrund în apartamentul domnului și îi înmânează lui Cuza documentul abdicării ce stipula:

„Noi, Alexandru Ioan I, conform dorinței națiunii întregi și angajamentului ce am luat la suirea mea pe Tron , depun astăzi 11 Februarie 1866, cărna guvernului în mâna unei Locotenențe Domnești și a Ministerului ales de popor ”

Este urcat într-o trăsură și trimis la locuința lui Costache Ciocârlan, apoi, a doua zi, este mutat la Palatul Cotroceni, de unde seara va fi obligat să părăsească țara. Înainte de a pleca, Cuza și-a exprimat dorința că numai un prinț străin va avea grijă de viitorul României și dând dovadă de patriotism a urât: *„Să dea Dumnezeu să meargă țării mai bine fără mine decât cu mine”* și a încheiat prin cuvintele: *„Să trăiască România!”*

Bibliografie

A. D. Xenopol, Domnia lui Cuza-Vodă vol. II, Tipografia Editore „Dacia”, P. Iliescu și D. Grossu, Iași, 1903, la Biblioteca Facultății de Istorie a Universității București, varianta de consultare online.

Constantin C. Giurescu, Viața și opera lui Cuza Vodă, Editura Științifică, București, 1966.

Ioan Scurtu, Marian Curculescu, Constantin Dincă, Aurel Constantin Soare, Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri și până astăzi, Manual pentru clasa a XII-a, ediția a II-a, Editura Petrion, București, 2000.

Valeriu Stan, Alexandru Ioan Cuza, 1820-1873, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.